

Swetlana Gutkewicz
Narodowy Uniwersytet Technologii Żywności w Kijowie (Ukraina)

Pavlo Sydorenko
Uniwersytet Technologii Żywności w Kijowie (Ukraina)

PROBLEMY ROZWOJU ROLNICZO-PRZEMYSŁOWEJ UKRAINY. STAN I PERSPEKTYWY

Streszczenie:

Analiza działalności rolniczo-przemysłowej produkcji świadczy o konieczności naukowego uzasadnienia wyznaczenia głównych kierunków jego *postępowego* rozwoju, kształtowania rynkowego środowiska, wchodzenia agrarnego sektora gospodarki Ukrainy w światową rynkową wspólnotę. Ponieważ perspektywne możliwości agrarnego przedsiębiorstwa wyznaczają się poziomem jego dochodowości i objętością gospodarczej działalności nami była przeprowadzona analiza korelacji i regresji.

Słowa kluczowe: rolnictwa Ukrainy, inwestycja, polityka inwestycyjna, produkcja rolno-przemysłowy, zarządzanie strategiczne, rolnictwo i marketing żywności, zestaw strategiczny, strategia.

Dla ekonomicznego rozwoju kraju, w teraźniejszy czas, ważne jest podniesienie produkcji i już na tej podstawie intensyfikacji inwestycyjnej działalności. Problemem inwestycyjnej polityki jest wyznaczenie bardziej efektywnych zakresów załączników inwestycji. Inwestor, wkłada pieniądze, uwzględnia swoją prawdopodobną perspektywę, analizując połączenie załączników i oczekiwanych dochodów. Dla inwestorów priorytetowymi zostają branże i przedsiębiorstwa, które mają innowacyjny potencjał i zdolne dać opłacalność kapitału, funkcjonującego w trakcie produkcji.

Można wydzielić następane priorytety w rozwoju rolniczo-przemysłowej produkcji:

- ekonomiczne reformy w rolniczo-przemysłowym kompleksie i w agrarnym sektorze kraju;
- rozwój socjalnej i produkcyjnej infrastruktury wsi;
- problemy ekologii;

- ochrona i odrodzenie rolnych zasobów;
- kształtowanie rynku żywności;
- stworzenie własnej surowcowej bazy dla produkcji mineralnych nawozów i innych rodzajów chemicznej produkcji;
- rozwój nasiennictwa i selekcji zwierząt;
- kadrowy management w rolniczo-przemysłowym kompleksie.

Te priorytety objaśniają się niedostateczną objętością wkładów kapitałowych do rolniczo-przemysłowego kompleksu, socjalną infrastrukturę wsi i jego techniczne zabezpieczenie. Państwo musi zaprowadzać środki dla stabilizowania gospodarki, przewyciężenia jej kryzysowego stanu, zabezpieczenia równowagi między popytem i propozycją na spożywczym rynku, zmiękczenia negatywnych społeczno-ekonomicznych skutków reformowania. Zagraniczne i ojczyste doświadczenie pokazuje, że w warunkach rynku zwiększa się znaczenie czynników samoregulacji gospodarki gospodarujących subiektów, lecz przy czym zachowuje się konieczność celowego wpływu państwa na ekonomiczny rozwój branż rolniczo-przemysłowego kompleksu i regionów. Na makro- poziomie kierowania inwestycyjnym procesem związane z państwową regulacją gospodarki, ponieważ dla gospodarki rolnej Ukrainy aktywizacja inwestycyjnej działalności potrzebuje wsparcia państwa. We współczesnych warunkach objętość środków budżetowych w sumie łącznej inwestycji skracala się i państwo nie jest głównym wykonawcą procesu inwestowania, lecz może na jego wpływać przez system podatków, kredytów, amortyzacji, ulg, subsydiów. Stan narodowej gospodarki i dobrobyt obywateli wyznacza się i zależy od organów państwowych. Państwo musi zostać głównym inwestorem narodowej naukowo-informacyjnych, kulturalnych i oświatowych struktur. Jej funkcją i warunki, które pozwalają zabezpieczyć kierowanie inwestycjami, jest stworzenie dóbr społecznych: narodowe bezpieczeństwo, edukacja, sprzyjające i bezpieczne środowisko naturalne, gwarantowane medyczna obsługa, możliwość twórczości i inna. W warunkach rynkowej gospodarki głównymi subiektami inwestowania są ekonomicznie niezależni od państwa inwestorzy. Ich działalność jest założona na wielowersyjny ocenie czynników i tendencji, które wyznaczają wybór inwestycyjnej decyzji. Państwo, formując inwestycyjną politykę, uwzględnia priorytety konkretnego okresu. Państwowa polityka dołączenia cudzoziemskich inwestycji jest członem działalności państwa polityki zagranicznej. Według międzynarodowych umów Ukrainy, projekty po rozwoju jej gospodarki podtrzymują się następnymi międzynarodowymi finansowymi organizacjami: Międzynarodowym bankiem rekonstrukcji i rozwoju; Unią europejską, Międzynarodowym Funduszem Walutowym. W rynkowych warunkach podwyższenia efektywności użycia być może tylko przy systemowym podejściu do decyzji problemów. Ojczyste i zagraniczne doświadczenie pokazuje, że w warunkach rynku zwiększa znaczenie czynników samoregulacji gospodarki gospodarujących subiektów, lecz przy czym zachowuje się konieczność celowego wpływu państwa na ekonomiczny rozwój branż rolniczo-przemysłowego kompleksu i regionów. W warunkach stosunków rynkowych państwowe załączniki, jak źródło inwestowania, muszą skierować się do bazowych branż, które wyzna-

czają rozwój agrarnego sektoru gospodarki, a także na rozwój socjalnego zakresu, który zabezpiecza warunki dla rozwoju produkcji [1].

Strategiczny management w agrarnym sektorze włącza opracowanie strategii i głównych metod ich realizacji, stworzenia i wsparcie strategicznej odpowiedniości między celami obiektu inwestowania, i jego potencjalnymi możliwościami w przedsiębiorczym zakresie. Strategiczne kierowanie inwestycjami związane z wpływem inwestycji na ekonomiczne socjalne procesy. Poziom tego wpływu w dużej mierze zależy od celu użycia inwestycji. Dowolne ekonomiczne procesy są związane z ekonomicznym efektem. Ekonomiczny efekt przewiduje wprowadzenie nowej techniki i technologii, doskonalenia organizacji produkcji i pracy na przedsiębiorstwie przyprowadzają do pojawienia ekonomicznego efektu pod postacią zwiększenia wypuszczania produkcji, polepszania jej jakości, obniżenia kosztu własnego produkcji, a to przyprowadza do zwiększenia dochodu. Efekt zasobowy można odnieść do ekonomicznego, lecz w związku z jego ważnością, on jest wydzielony. Wiadomo, że naukowo-techniczny postęp przyprowadza do wyzwolenia na przedsiębiorstwie materialnych, pracujących i finansowych zasobów. W zasadzie, to osiąga się dzięki automatyzacji produkcji i wprowadzenia zasobo-zachowującej techniki i technologii. Techniczny efekt – pojawienie nowej techniki i technologii, wynalazków i racjonalizatorskich propozycji, know-how i innych innowacji. Informacyjny efekt jest związany z elektronizacją i możliwością gromadzić i wykorzystywać informację w produkcyjnej i administracyjnej działalności. Socjalny efekt może być jak pozytywny tak i negatywny. Do pozytywnych momentów socjalnego efektu można odnieść: podwyższenie materialnego i kulturalnego poziomu życia ludności; bardziej pełne zaspokojenie potrzeb ludności w towarach i usługach; polepszanie warunków i techniki bezpieczeństwa pracy; skrócenie ciężkiej ręcznej pracy; podwyższenie poziomu edukacji ludności. Socjalne i ekonomiczne efekty ściśle są powiązane między sobą i pozytywnie wpływają na siebie nawzajem, lecz podstawą dla materializacji socjalnego efektu jest podwyższenie efektywności produkcji.

Analiza współczesnego stanu inwestycyjnej regulacji w rolniczo-przemysłowym kompleksie Ukrainy świadczy, że obecnie państwowe centralizowane kapitałne załączniki już nie są rozstrzygające w rozwoju agrarnej gospodarki. Ich objętość gwałtownie skracała się, a zakres regulacji z boku państwa istotnie zmniejszał się. Agrarny sektor koniecznie rozpatrywać jak część gospodarki narodowej kraju. Nierównomierny podział inwestycyjnych zasobów nie na korzyść branży rolniczej produkcji doprowadził do nieproporcjonalności w poziomach rozwoju gospodarki rolnej i innych branż gospodarki. Kryteria inwestycyjnego powabu są związane z wystarczaniem ekonomicznego uzasadnienia inwestycyjnego projektu [1]. Za kryteriami powabu i priorytetu wśród branż gospodarki Ukrainy są uważane za zwłaszcza ważne następujące: strategiczne (energetyka, rolniczo-przemysłowy kompleks, transport, budowa maszyn); ekonomiczne (spożywczy przemysł, handel, edukacja, lecznictwo); infrastruktura (socjalna infrastruktura, turystyka) i tym podobne.

Wyznaczając terminy realizacji projektu, warto uwzględnić kryterium obrotowego kapitału, czyli dochodowość, związaną z efektywnością inwestycji. Kryterium, że charakteryzuje inwestycyjny powab, potrzebuje analizy danych z źródeł inwestowania (własne, pożyczkowe, cudzoziemskie) i objętości załączników. Kryterium finansowej trwałości obiektu inwestowania – to finansowo-ekonomiczny stan recypienta, że zabezpiecza normalny produkcyjny proces z osiągnięciem koniecznej ilości dochodu. Inwestycyjne projekty mają ukierunkowanie (na przykład produkowanie produkcji rolniczo-przemysłowego kompleksu określonego rodzaju) i muszą być zrealizowane w regionach, gdzie dla tego są stworzone najbardziej sprzyjające inwestycyjne warunki. Dla wyznaczenia poziomu ostatnich analizuje się stan ekonomicznego rozwoju agarowego sektora. Przyrodniczo-geograficzne czynniki, że wpływają na poziom inwestycyjnego powabu produkcji uprawy roślin w regionach Ukrainy, uwzględniają się przy ocenianiu rynku produkcji, że włącza: geograficzne zasięgi realizacji produkcji; ogólna objętość wypuszczenia i sprzedaży produkcji; dynamikę popytu na okres realizacji inwestycyjnego projektu; jakościowy poziom produkcji i możliwości jego poprawy. Inwestycyjny proces w gospodarce rolnej zależy od wielu czynników. Zewnętrzne czynniki uwarunkowały w agrarnej branży kryzys inwestycyjnego procesu. Na tym etapie rozwoju gospodarki państwo nie ma możliwości istotnie poprzeć producentów i stworzyć warunki dla ekwiwalentnej wymiany produkcji gospodarki rolnej i przemysłu. To objaśnia się naruszeniem wymogów ekonomicznych praw. W rynkowych warunkach państwo musi istotnie wpływać na gospodarkę, wykonując swoją główną funkcję: bronić rynek od monopolizmu. Konieczne stwarzać jedyne ekonomiczne reguły dla całych branż rolniczo-przemysłowego kompleksu, że będzie odpowiadać zasadzie dokładnego podziału ekonomicznych wyników w systemie produkcja – zachowanie – zakup – przerób – realizacja, postawiwszy ich w równe warunki. Strategiczne ekonomiczne decyzje z reformy rolnej muszą przewidywać takie pytania, jak opracowanie mechanizmu rynku własności, ze względu na ziemię; rola i znaczenie wiejskich producentów w akcjonowaniu przedsiębiorstw rolniczo-przemysłowego kompleksu; wsparcie wiejskich producentów produkcji. Na zasadach opanowania kompleksowych ekologicznie bezpiecznych technologii będzie spełniało się techniczno-technologiczna przebudowa produkcji i przeroby produktów rolniczych. Pogłębianie reform w rolniczo-przemysłowym sektorze narodowej gospodarki stworzył pewne sprzyjające warunki dla poprawy inwestycyjnego klimatu. W celu aktywizacji inwestycyjnej działalności konieczne stworzyć stabilne warunki dla kształtowania sprzyjającego inwestycyjnego klimatu. Decydująca rola tu powinna należeć państwu, które musi wciągnąć szerokie spektrum ekonomicznych dźwigni i bodźców. Konieczne bardziej szeroko wykorzystywać ekonomiczne metody regulacji inwestycyjnych procesów. W pierwszej kolejności to dotyczy problemów podatkowego systemu, przeglądu stawek i ulg opodatkowania; trybu i norm amortyzacyjnych odliczeń; systemów finansowania, kredytowania i kształtowania cen; dotacji, subsydiów, budżetowych pożyczek; antymonopolowych środków, systemów ekspertyzy, kontroli inwestycji; prywa-

tyzacji i reprivatyzacji państwowej własności; celnej polityki. Stworzenie pełnowartościowego inwestycyjnego procesu w rolniczo-przemysłowym kompleksie jest ważnym narodowym problemem, rozwiązanie którego będzie sprzyjało podwyższeniu spożywczego bezpieczeństwa państwa i wyjścia rolniczo-przemysłowej produkcji i jego socjalnego zakresu z kryzysowego stanu. Projekty rozwoju gospodarki rozdzielają się na inwestycyjne i systemowe. Inwestycyjne projekty skierowują się na rozwój oddzielnych branż i sektorów gospodarki. Oni opracowują się z uwzględnieniem ogólnej sytuacji w regionie, która pozwala wyznaczyć punkty orientacyjne i priorytety dla inwestycyjnego procesu w agrarnym sektorze gospodarki. Jak pokazała analiza, inwestycyjny proces w gospodarce rolnej zależy od wielu czynników, które znajdują się poza jego zasięgami i negatywnie wpływają na rozwój branży gospodarki rolnej. Na podstawie przeprowadzonego badania sformułujemy szereg propozycji z podwyższenia efektywności inwestycyjnej działalności Ukrainie. Do nich można odnieść: wsparcie ojczystych producentów towarów i usług i cywilizowane wypieranie importu, ruchu rzeczowej aktywności; przyjęcie państwowego programu zróżnicowanego wsparcia małej i średniej przedsiębiorczości w produkcyjnym zakresie z wydzielaniem docelowych kredytowych zasobów, ustaleniem ulgowych warunków opodatkowania; przegląd systemu priorytetów inwestycyjnej działalności; koncentracja na bankowych rachunkach i docelowe użycie amortyzacyjnych odliczeń z efektywnym systemem sankcji za naruszenie reżimu ich użycia; opracowanie programu państwowych gwarancji inwestycji do kapitału zakładowego, zwłaszcza do zaawansowanych branż; doskonalenie mechanizmu ulgowego opodatkowania dochodu, włączając zestawienie faktyczno otrzymanych podczas realizacji inwestycyjnych programów i projektów wyników z przedtem przewidzianymi. Jeśli zdobyte wyniki niżej zaplanowanych, to rozmiary podatkowych ulg muszą zmniejszać się; ustalenie celnych ulg dla inwestorów.

Za inicjatywy naukowców przygotowany projekt „Strategia rozwoju rolniczo-przemysłowego kompleksu Ukrainy”. Tu wychodzili z tego, że rolniczo-przemysłowa produkcja jest składową jedyne narodowo-gospodarczego kompleksu. Bez przemysłowych branż tego kompleksu – produkcji maszyn, budowy maszyn, chemicznej produkcji i przetwórstwa ropy naftowej, wyrobu innych zasobów – produkcja, przechowywanie, przerób i realizacja przygotowanej do konsumpcji produkcji jest nie możliwa. Strategia ma stać bazowym normatywno-prawnym dokumentem państwowego poziomu, odpowiednio z którym trzeba formować i doskonalić normatywno-prawne i organizacyjnie-administracyjne zabezpieczenie rozwoju agrarnej i innych zakresów rolniczo-przemysłowego kompleksu. Celem zaznaczonej Strategii jest zabezpieczenie stabilnego i efektywnego funkcjonowania rolniczo-przemysłowego kompleksu, zorientowanego na zaspokojenie wewnętrznych i eksportowych potrzeb kraju w produkcji gospodarki rolnej i jej przetwórców w prognozowanym okresie, socjalne odrodzenie wsi, przezwyciężenia ubóstwa przeważającej części rolników i innych jego mieszkańców, stopniowe zbliżenie warunków ich życia i pracy do poziomu ekonomicznie rozwiniętych krajów. Zabezpieczenie osiągnięcia celu strategii rozwoju rolniczo-

-przemysłowego kompleksu i realizacji przewidzianych nią priorytetowych zadań potrzebuje radykalnego zwiększenia dla celów agrarnej i innych zakresów państwowych i niepaństwowych inwestycyjnych zasobów, podwyższenia społeczno-ekonomicznej i ekologicznej efektywności ich użycia i zaprowadzić skuteczne mechanizmy aktywizacji inwestycyjnej działalności rolniczo-przemysłowych producentów wszystkich form własności i gospodarowania, a także dołączenia inwestycji z innych branż i zakresów gospodarki w rolniczo-przemysłowym kompleksie, najpierw, agrarnej branży.

Kluczowym czynnikiem w rozwoju każdego sektora gospodarki jest przygotowanie odpowiednich kadr. Ustawy Ukrainy «O szkolnictwie wyższym» upoważnia centralny organ władzy wykonawczej w sferze edukacji i nauki do monitorowania i analizowania potrzeb rynku pracy [2]. Główne priorytety szkolenia kadry dla sektora rolniczo-przemysłowego Ukrainy są: planowanie i analiza potrzeb kadrowych; zapewnienie wysokiej jakości szkoleń, skuteczności systemu szkolenia zawodowego i motywowania pracowników w branży [3].

Ponieważ perspektywne możliwości agrarnego przedsiębiorstwa wyznaczają się poziomem jego dochodowości i objętością gospodarczej działalności. Nami była przeprowadzona korelacyjno-regresyjna analiza. Wyniki korelacyjno-regresyjnej analizy, za pomocą której ujawnialiśmy związek między dochodem na 1 ha posiewowi zbożowych kultur i poziomem urodzajności z 1 ha (x_1), udziałną wagą powierzchni zbożowych kultur w strukturze powierzchni rolniczych terenów (x_2) użytkowych, produkcyjnymi kosztami na 1 ha posiewów zbożowych kultur (x_3), produkcją globalną na 1 ha posiewów zbożowych kultur (x_4), ceną realizacji 1 g. ziarna (x_5), dzięki mineralnym nawozom na 1 ha posiewów zbożowych (x_6) pokazały taką zależność

$$y = 19,19 + 7,96x_1 + 0,47x_2 - 0,06x_3 - 0,89x_4 + 81,14x_5 - 7,52x_6$$

Ustalono, że przy danym związku współczynnik mnogiej korelacji składa 0,532, albo między wskaźnikami istnieje ciasny prosty związek. Więc, dochód na 1 ha posiewu zbożowych na 28,3% zależy od wyłożonych czynnikowych oznak. Więc zwiększenie urodzajności zbożowych kultur na 1 c. z ha sprzyja wzrostu dochodu z 1 ha średnio na 7,96 hrn./ha, zwiększenie na 1% udziałnej wagi zbożowych kultur w strukturze siewnych placów doprowadza do wzrostu dochodu na 0,47 hrn./ ha, zwiększenie produkcyjnych kosztów w rozliczeniu na 1 ha na 1 hrn. sprzyja zmniejszeniu dochodu z 1 ha na 0,06 hrn., zwiększenie produkcji globalnej na 1 ha na 1 hrn. sprzyja zwiększeniu dochodu z 1 ha na 0,89 hrn., zwiększenie ceny realizacji 1 c. ziarna na 1 hrn. sprzyja zwiększeniu dochodu na 81,14 hrn., zwiększenie kosztu mineralnych nawozów w rozliczeniu na 1 ha na 1 hrn. sprzyja zmniejszeniu dochodu na 7,52 hrn.

Ze względu na wieloplanowany charakter działalności przedsiębiorstwa, należy zaznaczyć konieczność istnienia pewnej listy wzajemnie powiązanych strategii, że przedstawiają tak zwany „strategiczny zestaw”. Strategiczny zestaw przedstawia sobą system strategii różnego typu, opracowanych przedsiębior-

stwem na pewny odcinek czasu, która odbija specyfikę funkcjonowania i rozwoju przedsiębiorstwa, a także poziom jego pretendowania na miejsce i rolę w zewnętrznym środowisku.

Badanie pokazało, że wymogi do strategicznego zestawu mają być takie:

- orientacja na osiągnięcie realnych wzajemnie powiązanych celii;
- jasność treści i rozumienia konieczności stosowania prawdopodobnego zestawu (systemy) strategii;
- hierarchiczny charakter, ponieważ można wyróżnić ogólną strategię, spożywczo-towarowe strategie oddzielnych pododdziałów, podstawowe i dopełniające strategie (zasoby i funkcjonalne) dla każdego ze skalarów łańcuchów;
- pewność, że przewiduje jego wszechstronne uzasadnienie, umiarkowanie;
- odzwierciedlenie gospodarczych procesów w ich ogólności i związku wzajemnemu;
- elastyczność i dynamiczność strategicznego zestawu, czyli uwzględnienie przemian w zewnętrznym i wewnętrznym środowisku, że odbywa się w przemianach w priorytetach i treści, a także, w razie potrzeby, przejściu na rezerwowe strategie;

Strategiczny zestaw – to nie demonstracja ogólnych zamiarów, a akcentowanie na wyróżniających charakterystykach i właściwościach oddzielnych przedsiębiorstw. Nie może być dwóch identycznych strategicznych zestawów, którymi kierują się firmy, nawet jeśli oni należą do jednej branży. To objaśnia się warunkami funkcjonowania każdego z przedsiębiorstw: właściwościami adaptacji wewnętrznego środowiska do wymogów zewnętrznego otoczenia, a także stopniem aktywności wpływu kierownictwa na kształtowanie środowiska funkcjonowania organizacji w ogóle. Nie ma dwóch jednakowych przedsiębiorstw, toż nie może być dwóch jednakowych strategicznych zestawów. Dobrze sformowany strategiczny zestaw jest ten, że odbija dosięgły poziom rozwoju, właściwości i warunków jego późniejszego ruchu, odpowiednio do wybranych strategii. Uzasadniony strategiczny zestaw jest zestaw prawidłowy dla danego przedsiębiorstwa i którego można dosięgnąć za pomocą istniejącego potencjału i pewnych wysiłków dla jego transformacji w celu zabezpieczenia konkurencyjnego poziomu w długoterminowej perspektywie.

Analiza działalności rolniczo-przemysłowej produkcji świadczy o konieczności naukowego uzasadnienia wyznaczenia głównych kierunków etapów jego rozwoju, kształtowania rynkowego środowiska, wchodzenia agrarnego sektora gospodarki Ukrainy w światową rynkową wspólnotę. Analiza potrzeb i szkolenie kadry dla sektora rolniczo-przemysłowego Ukrainy, zapewnienie wysokiej skuteczności systemu szkolenia zawodowego i motywowania pracowników w branży są również priorytetami rozwoju rolniczo-przemysłowej produkcji Ukrainy.

Literatura:

1. Модель розвитку галузей економіки України. Монографія / за заг. ред. С.О. Гуткевич. – К.: НУТУ «КПІ», 2011. – 472 с.
2. Educational systems of the world / S.Gutkevych, V.Jureniene, I.Onishchenko, P.Sydorenko. – 2015. – 262 p.
3. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: Збірник матеріалів Чотирнадцятих річних зборів Всеукраїнського конгр. вчен. економістів-аграрників, Київ, 16-17 жовт. 2012 р. / Редкол.: Ю.О. Лупенко, П.Т.Саблук та ін.-К.: ННЦ „ІАЕ”. – 2013. – 726 с.

**PROBLEMS OF AGRO-INDUSTRIAL DEVELOPMENT
IN UKRAINE: STATE AND PROSPECTS****Summary:**

The analysis of agro-industrial production provides evidence of the need for scientific justification for the designation of the main directions of its progressive development, the development of the market environment, entering the agrarian sector of the economy of Ukraine in the global market communities. Since the possibilities of agrarian enterprises are defined by the level of their profitability and the volume of economic activity, we conducted the related correlation and regression analysis.

Keywords: agriculture of Ukraine, investment, investment policy, agro-industrial production, strategic management, agriculture and food marketing, strategic set, strategy.